

НЯКОИ ВЪПРОСИ НА ЧЛЕНУВАНЕТО В БЪЛГАРСКИЯ И АНГЛИЙСКИЯ ЕЗИК

Биляна Овчарова

Лесотехнически университет – София

b_ovcharova@yahoo.com, b.ovcharova@ltu.bg

Резюме: Обект на изследването е семантичното разминаване по отношение на граматикализацията на категорията *определеност/неопределеност* и по-специално при реализирането на значенията от семантичното ѝ съдържание в двата езика, което намира израз в членуването. Илюстрира се присъщото за членуването „несъвършенство“, свързано с това, че даден начин на членуване няма само едно значение. В съпоставителен план между българския и английския език се очертават съответствия и несъответствия при членуването в двата езика. Анализите са на базата на примери от научната литература в областта на науките за земята.

Ключови думи: членуване, английски, български, научен стил

1. Увод

Във всички езици, когато хората говорят, те са наясно дали става дума за познати (определени), или за непознати (неопределени) референти на именните фрази, които използват. В някои езици това се постига чрез членуването, а в други езици, като японския, финския или руския език, няма членуване и определеността се изразява по други начини. В българския и английския език има членуване, като и в двата езика има три начина на членуване: с определителен, с неопределителен и с нулев член.¹¹⁰ Обект на изследването е семантичното разминаване по отношение на граматикализацията на категорията *определеност/неопределеност* и по-специално разминаването при реализирането на значенията от семантичното ѝ съдържание като *обобщеност, специфичност, идентифицираност, конкретност, тоталност*¹¹¹ и др. в двата езика, което намира израз в членуването.¹¹²

При системата на членуване в българския и в английския език съответствието между форма и значение не е едно към едно: с други думи, една форма не се използва за изразяването само на едно-единствено значение. Може да се твърди, че подобно „несъвършенство“ на членуването теоретично е налице във всички езици, в които има членуване, защото значенията на членуването са много и не може да се очаква в един език да има отделни начини за членуване на всяко значение. Сложността при анализа на членуването идва от факта, че има разлика между граматическата категория *определеност/неопределеност* и когнитивната способност на хората да разграничават *познатото* и *непознатото*. Ламбрех (Lambrech 1994: 84) обобщава, че референтите на именните фрази са повече или по-малко разпознаваеми в зависимост от множество фактори, но членуването не може да бъде повече или по-малко определено: с други думи, способността за разпознаване (*identifiability*) се определя като недискретна категория, а граматическата определеност – като дискретна категория¹¹³.

¹¹⁰ Някои езиковеди оспорват наличието на неопределителен член в българския език – за дискусиата вж. Куцаров / Kutsarov (2007: 407 – 446).

¹¹¹ При Молхова / Molhova (1970: 8) тези признаци са представени в двойки опозиции като генеричност/негенеричност, индивидуална определеност / индивидуална неопределеност и количествена определеност / количествена неопределеност.

¹¹² За произхода и същността на морфологичната категория „определеност/неопределеност“ в българския език вж. Гаравалова / Garavalova (2014).

¹¹³ „Дискретен“ (*discrete*) следва да се разбира в значението *краен, изброим, ясно отличим от останалите*.

2. „Несъвършенството“ на членуването

За да се илюстрира това „несъвършенство“ на членуването, нека разгледаме три групи от по три отговора на въпроса *Къде са момчетата?* в разговор между двама родители. За отговорите в примерите от точка 1 е използвано съществително име в ед. ч., членувано с определителен член в 1.а., с неопределителен член в 1.б. и с нулев член в 1.в. По подобен начин в примерите от точка 2 е използвано същото съществително име в мн. ч.; примерите от точка 3 са със събирателното съществително име „трева“ (което се определя като неброимо в английския език):

1.а. <i>Мият <u>колата</u>.</i>	2.а. <i>Мият <u>колите</u>.</i>	3.а. <i>Косят <u>тревата</u>.</i>
1.б. <i>Мият <u>една кола</u>.</i>	2.б. <i>Мият <u>едни коли</u>.</i>	3.б. <i>Косят <u>една трева</u>.</i>
1.в. <i>*Мият <u>кола</u>.</i>	2.в. <i>Мият <u>коли</u>.</i>	3.в. <i>Косят <u>трева</u>.</i>

Основната функция на членуването е да изрази познаване или непознаване на референта на именната фраза от участниците в речевата ситуация или по думите на Ницолова / Nicolova (2008: 78) „детерминацията е много сложна граматическа категория, която има семантично-прагматичен характер, т.е. свързана е както с отразяваната в изказването ситуация, така и с речевия акт и неговите участници“. Отговор 1.а. не би имал смисъл, ако за участниците в речевата ситуация не е ясно точно за коя кола става дума; отговор 1.б. не би имал смисъл, ако за участниците в речевата ситуация е ясно точно за коя кола става дума. За 1.б. е възможно обаче говорещият да „познава“ колата – да я е виждал, но може и да няма пряко познание на референта на именната фраза, а само преди това да е бил уведомен: *Отиваме да мием една кола*. Напълно сигурно е, че за адресата в 1.б. референтът на именната фраза *една кола* е нов и по тази причина адресантът, макар и запознат с референта, задължително използва неопределителен член.¹¹⁴ Отговор на въпроса *Къде са момчетата?* в 1.в. със съществително име в ед. ч. с нулев член е граматически неприемлив на български език (макар че би имал смисъл като уточнение на *Камион ли мият? ~ Мият кола (а не камион)*).

Аналогично на разграничението между 1.а. и 1.б. е разграничението между 2.а., от една страна, и 2.б. и 2.в., от друга. За разлика обаче от неприемливостта на отговора в 1.в., посочена по-горе, отговорът 2.в. с нулев член е приемлив за съществително име в мн. ч., като в семантичен план е трудно да се твърди, че има разлика между 2.б. и 2.в.

Отговор 3.а. се отнася за ситуация, при която момчетата косят на моравата пред къщата и това е единствената налична за семейството трева за косене. Поради познатостта и конкретността на референта на именната фраза *тревата* е с определителен член. Отговор 3.в. също е приемлив, макар че в него е използвано съществително име с нулев член – именната фраза *трева*, която в дадения контекст има същия референт като фразата в 3.а. (Разбира се, отговор 3.в. може да се отнася и до не-собствената трева пред къщата, ако например семейството няма морави и е ясно, че момчетата косят някъде другаде.) Интерес от гледна точка на тази публикация буди отговор 3.б. *Косят една трева*¹¹⁵. Този отговор в конкретния контекст описва ситуация, при която момчетата например съвсем инцидентно са отишли да косят тревата на някой от съседите, но важното е, че не косят собствената си морави. Членуването с неопределителен член във фразата *една трева* се постига разграничение на познатия определен референт – тревната площ пред къщата в 3.а. и 3.в. – от всички останали възможности за непознат за участниците референт (или по някаква причина неуточен): *Отидоха да косят една трева в двора*.¹¹⁶

¹¹⁴ За дискусиата *един (една, едно, едни)* за изразяване на специфична неопределеност или на едностранна определеност вж. Алексова / Aleksova (2019).

¹¹⁵ Според един от рецензентите, макар граматически правилно, изречението едва ли реално би било използвано от българин. В интернет попаднах на следния автентичен пример *Седнах на една трева и се преобух* (<https://bulgarian-photography.com/bg/resources>) в текст, в който преди това се описва ходене през гъста трева и притеснение, че носенето на сандали може да позволи ухапване от змия. Членуването с *една* маркира референта на именната фраза *трева*, за разлика от неутралното *Седнах на тревата и се преобух* (бел. авт.).

¹¹⁶ За еминентното значение на *неопределителния член един (една, едно, едни)* в изречения със съставно именно сказуемо вж. Стаменов / Stamenov (1987).

За настоящото изследване е важно да се изтъкне, че при членуване с нулев член формата и видът на съществителното име, за което се отнася членуването, имат отношение към граматическата допустимост на изречението. Примери 1.в., 2.в. и 3.в. се отнасят съответно за съществително име в ед. ч., в мн. ч. или за събирателно съществително и се тълкуват по различен начин в контекста на ситуацията: пример 1.в. е граматически неправилен, 2.в. означава непознат референт, а 3.в. – познат референт. Още по-интересно е, че при промяна на контекста и използване на 1.в. като уточнение *Мият кола, а не камион. Защо да използват стълба?* членуването с нулев член е граматически правилно. Съществителното име *кола* „губи“ известна референтност, „размива“ границите си на единичен представител на даден клас и „придобива“ множественост или съвкупност. Тази нова семантика „разрешава“ на граматиката да допусне нулевото членуване.

В изложението са разгледани аспекти от членуването в съпоставка между английски и български примери от научни текстове в областта на науките за земята.^{117, 118}

3. Неопределителният член в английския и в българския език

В българския език неопределителният член съвпада по форма за ср. р. с числителното *едно*, докато в английския език неопределителният член *a/an* не съвпада по форма с числителното *one*, но има това значение: *a hundred / one hundred*, и не може да се поставя пред съществителни имена в мн. ч. Нека да разгледаме някои съответствия и несъответствия при използването на неопределителния член в двата езика.

а) Несъответствие: a/an в английския, но без членуване в българския език

В английския език неопределителният член означава референт, който „не е разпознат като уникален в споделеното знание между говорещия и слушащия“ (Куърк и др. / Quirk et al. 1985: 272) и е задължителен при споменаването за първи път на съществителни имена в ед. ч. В подобни случаи в българския език има нулево членуване. За яснота в примерите по-долу разглежданите именни фрази (или части от тях) са подчертани:

4.a. *The U.S. National Park Service has developed a scenario planning approach that explicitly addresses uncertainties in climate change.*

б. *Американската национална паркова служба разработи подход за планиране чрез сценарии, в които изрично се обръща внимание на неяснотите при промяната на климата.*

5.a. *This forest has a total area of 1140 ha.*

б. *Тази гора има обща площ от 1140 ха.*

6.a. *Beech (*Fagus sylvatica*) is a large tree often planted in parks.*

б. *Букът (*Fagus sylvatica*) е голямо дърво, което често се засажда в парковете.*

В 4.a. неопределената именна фраза се използва, за да въведе нов референт в дискурса; в 5.a. тя е нормата в изречения с притежание (*I have a dog / Имам куче*); в 6.a. с нея се означава характеристика на подлога в изречения със съставно именно сказуемо, като ролята на неопределителния член *a/an* в такива именни фрази се определя от някои автори като нереперентна употреба (Куърк и др. / Quirk et al. 1985: 273).

¹¹⁷ Примерите са от научни текстове в областта на науките за земята поради професионалните ми интереси в тази област, свързани с преподаването на английски език за специализирани цели в Лесотехническия университет (бел. авт.).

¹¹⁸ Поставянето на първо място в съответния пример на английското или на българското изречение означава, че това е оригиналното изречение, а отдолу е преводът му, който е мой (бел. авт.).

б) Членуване с неопределителен член в двата езика

- Незадължителна употреба на неопределителния член *един* (*една, едно, едни*) в българския език

В българския език употребата на неопределителния член *един* (*една, едно, едни*) в някои случаи може да се определи като въпрос за избор на говорещия: *Имам предложение / Имам едно предложение*.¹¹⁹ При превод на английски език в подобни случаи може да се използва числителното *one*: *I have a suggestion / I have one suggestion*.

Има обаче и случаи, когато преводът на незадължителния неопределителен член в българския език не може да бъде числителното *one*:

- 7.а. Това е една необходима мярка за запазване на водеща позиция на Европа.
- б. This is a necessary measure to retain Europe's leading position.
- в. This is one necessary measure to retain Europe's leading position = This is the one necessary measure to retain Europe's leading position.

При превод на *една* в 7.а. с числителното *one* на английски език се придава значение на ексклузивност 7.в., затова в подобни случаи съответствие се постига с неопределителния член *a* в 7.б.

- *Задължителна употреба на един* (*една, едно, едни*) при изразяване на обобщеност в българския език

В българския език неопределителният член се използва за изразяване на генерично значение, като съществителното име представлява целия клас от обекти. При превод на английски език също се използва членуване с неопределителен член, а не числителното *one*.

- 8.а. Цел на изследването е да се опишат основните съвременни концепции в управлението на разходите, които едно предприятие може да прилага.
- б. The study objective is to describe the basic concepts of cost management that an enterprise can apply.

Изразяването на обобщеност с неопределителен член в английския език обаче невинаги може да се изрази с неопределителен член в българския език:

- 9.а. In an attempt to interpret the results of the study in terms of existing guidance of the stocking of saplings the time taken for a sapling to develop into a tree (>7 cm DBH) was estimated.
  - б. В опит да се обяснят резултатите от проучването във връзка със съществуващите критерии за гъстота на фиданките, е изчислено времето, необходимо на една фиданка да се развие в дърво (>7 см диаметър на гръдна височина).
- 10.а. Once established within a forest, invasive shrub populations typically expand slowly at first.
  - б. Щом се прихванат в 'една гора (дадена гора/гората), инвазивните храстови популации обикновено първоначално се разпространяват бавно.

Докато в пример 9.б. използването на неопределителния член в *една фиданка* е подходящ начин за изразяване на обобщеност, то в пример 10.б. *една гора*, макар че изразява обобщеност, е превод, който едва ли би бил използван. Вариантите *дадена гора* или *гората* са в случая по-подходящи.

---

¹¹⁹ В други случаи не е въпрос за избор: **Има човек, който те чака / Има един човек, който те чака*. Както Стаменов / Stamenov (1985: 36) отбелязва при сравняване извън контекста на примерите *Джон иска да се ожени за едно момиче със зелени очи* или *Джон иска да се ожени за момиче със зелени очи* неопределителният член *едно* изразява специфична неопределеност, а нулевият член – неспецифична неопределеност, т.е. те са с ясно разграничима употреба; при използването обаче на примера с нулев член в контекст от типа *То (момичето) сега живее в Ирландия* е видно, че нулевият член изразява специфична определеност. Съпоставката между задължителната и незадължителната употреба на неопределителния член в българския език не е обект на изследването.

Неопределителният член служи за изразяване на обобщеност и в двата език, като в английския език числителното *one* не се използва за обобщеност. Няма равнозначност между използването на неопределителен член за обобщеност в двата език, както е илюстрирано от пример 10.

- *Словоредни промени при превод на български език на изречения с подлог, въвеждащ нов за дискурса референт.*

Нека да разгледаме следните оригинални английски изречения и предложените под тях варианти за превод на български език:

11. а. *A Biological Advisory Committee was formed to give guidance on **these** aspects of estate management.*
- б. *Сформира се Комисия за биологични консултации, която да дава напътствия по тези въпроси при стопанисването на горския фонд.*
- в. *?Сформира се една Комисия за биологични консултации, която да дава напътствия по тези въпроси при стопанисването на горския фонд.*
- г. *?Комисия за биологични консултации се сформира, която да дава напътствия по тези въпроси при стопанисването на горския фонд.*
12. а. *A series of consequences follows from **this**.*
- б. *От това следва серия от последици.*
- в. *От това следва една серия от последици.*
- г. *Серия от последици следва от това.*

Както се вижда, в английския език подлогът на първа позиция може да се реализира от неопределителна именна фраза, служеща за въвеждането в дискурса на новоспоменат референт – примерите (а) по-горе. В дясната част на тези примери има използвани показателни местоимения (в учебен шрифт), което е знак, че информационното пакетирание на английските изречения е нова информация, последвана от стара информация. (Това не означава, че във всички случаи фокусът е върху новата информация – в пример 11.а. във фокус е съдържанието в подчиненото изречение, в което е разположено показателното местоимение.) В българския език е недотам приемливо в първа позиция да се постави подлог, реализиран с именна фраза с неопределителен или с нулев член, което се илюстрира от изречението в 11.г. От проучването ми на научни текстове на български език не установих наличието на подобно реализиран подлог в първа позиция, макар че изреченията могат да са напълно граматически правилни като това в 12.г.

При превод на български език на английски изречения като тези в 11.а. и 12.а. подлогът в българското изречение е добре да се поставя след сказуемото като в примерите (б), като пред сказуемото е препоръчително да бъде елементът, съдържащ старата информация като в 12.б.

Относно членуването в тези примери неопределителният член в английския език не изразява обобщеност, а въвеждане в дискурса на новоспоменат референт, така че в българския език не е задължително да се използва неопределителен член, а може да се използва нулев член. В 11.в. използването на члена за ж. р. *една* (подчертан с двойна линия) не изглежда приемлив, ако няма продължение от типа: *Сформира се една¹²⁰ Комисия за биологични консултации, която да дава напътствия по тези въпроси при стопанисването на горския фонд, и друга за...* Членуването с неопределителен член в преводния вариант 12.в. не внася смислово различие в съпоставка с фразата с нулев член в 12.б.

---

¹²⁰ Според Гинина / Ginina (1980: 159) неопределителният член подчертава неопределеността по подобие на неопределителните местоимения *някой, някакъв*. Превод 11.в. без продължение изразява именно такава „подсилена“ неопределеност, която обаче не присъства в английското изречение. По тази причина 11.в. не е напълно приемлив превод.

4. Съответствия и несъответствия при определителния член в двата езика

На базата на примера по-долу ще бъдат анализирани съответствията и несъответствията при употребата на определителния член между двата езика. Фразите (или части от тях) са номерирани за улеснение и съответствията са подчертани с една черта, а несъответствията – с две:

13. а. *One distinctive feature of the Warner fire¹ was a heavy seed crop², much of which survived and regenerated the area³ promptly. Across the area⁴, no salvage logging or tree planting was done. The fire⁵ gives scientists⁶ a chance to observe the processes⁷ of natural forest⁸ development—and see if what actually happens matches theories⁹.*
- б. *Една отличителна характеристика на пожара в Уорнър¹ беше обилната семенна реколта², голяма част от която оцеля и в района³ бързо протече възобновяване. В площта⁴ не бяха провеждани санитарни сечи и изкуствено презалесяване. Пожарът⁵ дава възможност на учените⁶ да наблюдават процесите⁷ на развитие на естествената гора⁸ и да видят дали това, което действително се случва, съвпада с теориите⁹.*

а) Съответствие при означаване на познати референти

И в двата езика членуването с определителен член се използва за означаване на референт на именната фраза, който е познат, определен, конкретен за говорещия и слушащия участник в речевата ситуация. Подчертаните с една черта именни фрази 1, 3, 4 и 5 в примера по-горе илюстрират подобни референти, изразени с фрази с определителен член и в двата езика.

б) Несъответствие при изразяване на неконкретност

Фрази 6 и 9 *scientists* „учените“ и *theories* „теориите“ имат опори в мн. ч.; в английския език фразите са с нулев член, а в българския – с определителен член. Ясно е, че и в двата езика фразите имат еднакво значение, но членуването е диаметрално противоположно.

В английския език нулев член се използва за фрази в мн. ч. с генерично значение или с неконкретен референт (non-specific referent). *Неконкретност* изглежда логически по-правилното значение от *обобщеност* при разглежданите фрази – не се уточнява за кои учени и теории става въпрос. Много интересна тук е употребата на определителния член в българския език: с нулев член фразата *учените* не изглежда напълно приемлива, макар че не може да се твърди, че 100% от българите биха я определили като грешна; с нулев член фразата *теориите* не е граматически правилна: **Пожарът дава възможност на учени⁶ да наблюдават процесите на развитие на естествената гора и да видят дали това, което действително се случва, съвпада с теории⁹.* В българския език именната фраза *учените* се възприема като фраза с повече или по-малко определен референт на базата на споделените познания на участниците в речевата ситуация и това обяснява членуването в българския език. За сравнение, ако глаголното време в изречението е минало и говорещият е наясно, че група учени са правили наблюдение, то фраза с нулев член е граматически правилна, като в този случай фразата въвежда нов за дискурса референт: *Пожарът даде възможност на учени⁶ да наблюдават процесите на развитие на естествената гора и да видят дали това, което действително се случва, съвпада с теориите⁹.* Разбира се, възможно е да се употреби в последния пример и фраза с определителен член *учените*, както в изречението в сегашно време. Фразата *теориите* в българския език задължително изисква членуване по силата на т.нар. прагматично множество от асоциации (Ницолова / Nicolova 2008: 95).

Фрази 6 и 9 показват колко различни могат да бъдат английският и българският език по отношение на членуването. В подобни случаи на преден план в английския език се извежда неконкретността, докато в българския език членуването с определителен член се базира на споделените познания и асоциациите, които възникват.

в) Съответствие за изразяване на тоталност (фраза 7)

Съвпадение при членуването има за опората на фраза 7 *the processes of natural forest development* „процесите на развитие на естествената гора“. В този случай по-скоро изненадващо е членуването в английския език поради обкръжението на нечленуваните фрази 6 и 9 (фраза 8 също не е членува-

на, но не реализира изреченска синтактична функция и затова не е включена в това обкръжение). В българския език всички фрази 6, 7 и 9, а също и 8, са членувани. Според мен фраза 7, подобно на фрази 6 и 9, изразява значението *неконкретност*, т.е. става въпрос за *процеси, които изобщо протичат в една естествена гора*. Не може да се твърди, че наличието на постпозитивното определение в английското изречение (*of natural forest development*)¹²¹ е причина за членуването, като например в: *Beavers live in the forests of North America and in [...]* „Бобрите живеят в горите на Северна Америка и в [...]“ . Може обаче да се каже, че членуването с определителен член извежда на преден план значението *тоталност* и в двата езика, подобно на членуването в *Our paper describes the characteristics of nest trees [...]* „Нашият доклад описва характеристиките на дърветата за гнездене [...]“ , където пишещият доклада, посредством членуването, заявява, че ще засегне всички характеристики на дърветата. По аналогичен начин членуването във фраза 7 набляга, че се дава възможност за наблюдение на *всички процеси*. За английския език този пример на членуване е отлична илюстрация на факта, че най-важен при членуването е смисълът, който то носи.

г) Несъответствие при членуването на подлога в случаи с именно казуемо

За улеснение тази част от пример (13) е повторена по-долу:

14.a. *One distinctive feature of the Warner fire was a heavy seed crop², much of which survived and regenerated the area promptly.*

б. *Една отличителна характеристика на пожара в Уорнър беше обилната семенна реколта², голяма част от която оцеля и в района бързо протече възобновяване.*

Фраза 2 *обилната семенна реколта* е всъщност подлог в изречението, което си личи от съгласуването със казуемото в едно подобно изречение с подлог в мн. ч.: *Една отличителна характеристика са дългите иглички*. Подобен подлог в български език изисква членуване с определителен член. В английското изречение съгласуването е с инверсирания предикат (Ден Дикен / Den Dikken 2006: 117) и, както се вижда от фраза 2 в пример 14.a., подлогът може да е членуван с неопределителен член.

д) Несъответствие при членуването за изразяване на обобщеност

Последното несъответствие от пример 13. е фраза 8 *процесите на развитие на естествената гора*⁸, която изразява обобщеност и в българския език е с функция на постпозитивно несъгласувано определение. За сравнение в английския език фраза 8 *the processes of natural forest*⁸ *development* е с функция на предпоставено определение, което няма как да бъде членувано. При изразяването на обобщеност членуването е често много различно в двата езика и това ще бъде разгледано в следващата точка.

5. Членуване за изразяване на обобщеност в двата езика

Нека да разгледаме следното английско изречение и превода му на български език:

15.a. *Changes¹ in forest structure² that result from silvicultural practices³, such as tree harvest⁴ and prescribed burning⁵, can positively or negatively affect bird species⁶ that use forests⁷.*

б. *Промените¹ в структурата² на горите, които са резултат от лесовъдските дейности,³ като сечта⁴ на дървесина и опожаряването⁵ по предписание, могат положително или отрицателно да повлияят на видовете⁶ птици, които обитават горите⁷.*

¹²¹ Ето оригинален аналогичен пример, при който няма членуване в английското изречение на опората *processes: Because foresters here take their cue from natural processes of forest development, this approach is sometimes known as “close to nature” forestry* („Тъй като лесовъдите тук следват примера на естествените процеси на развитие на гората, този подход понякога е определя като „близка до природата“ лесовъдска практика“).

В английското изречение в пример 14.а. нито една от разглежданите именни фрази (подчертани с една черта) не е членувана. В българския превод в 14.б. всичките им съответстващи именни опори са членувани. Без членуване са фразите *дървесина*, *предписание* и *птици* (подчертани с две черти), които са част от членуваните именни фрази с функция на определение. От пръв поглед се набива на очи разликата в честотата на членуването със значение на обобщеност или неконкретност в английското и българското изречение.

По данни на Мастер / Master (1987: 176) за корпус с английски научни текстове в 54% от случаите генерализиращите именни фрази са с нулев член; в 38% – с определителния член *the*, и в 8% – с неопределителния член *a/an*. Английският и българският език са много различни по отношение на членуването на съществителните имена с генерализиращо значение. В английския език се предпочита да няма членуване (използва се нулев член), докато в българския език се използва определителен член.

Докато липсата на членуване на английските фрази с опора съществителни имена в мн. ч. от пример 14.а. (*changes*, *silvicultural practices*, *bird species* и *forests*) или отглаголното съществително име (*prescribed burning*) не е изненадваща от гледна точка на правилата за членуване в английския език изобщо, защото е типична за езика *I like movies* или *I like fast driving*, то липсата на членуване при именните фрази в ед. ч. в същия пример *forest structure* и *tree harvest* се нуждае от коментар. Членуването на подобни фрази е задължително в английския език с *a/an*, ако не са членувани с *the*, тъй като са наглед броими съществителни в ед. ч. *горска структура* (*forest structure*) и *дървесна сеч* (*tree harvest*). Обяснението на липсата на членуване е, че *forest structure* и *tree harvest* „придобиват“ статут на неброими съществителни имена, означаващи абстракции, а не конкретни прояви на „структурата на горите“ или „горската сеч“. Подобна промяна на статута е вероятно един от най-интересните аспекти при съпоставката на членуването в английския и българския език.

6. Членуване при промяна на статута на съществителното име

Променяната на статута на съществителните имена от броими в неброими се илюстрира от примерите по-долу с термина в ед. ч. *ползване*¹²², мн. ч. *ползвания* и английския му превод *forest use*, *forest uses*. Това съществително име в английския език може да бъде:

– неброимо същ. име:

16.а. *The department shall direct the management of state forests and collect data relative to **forest use** and conditions.*

б. *Звеното следва да ръководи стопанисването на щатските гори и да събира данни, отнасящи се до **ползването** и условията в тях.*

– броимо същ. име, ед. ч.:

17.а. *In the last few years, the UN has been providing technical assistance to various countries to develop ecotourism as **a sustainable forest use**.*

б. *През последните няколко години Обединените нации осигуряват техническа помощ на различни държави, за да развият екотуризма като **устойчиво ползване на горите**.*

Относно тази промяна на статута Мастер / Master (1997: 225) заявява че „най-общо функцията на *a/an* е противоположна на тази на нулевия член и означава граница (или създаването на такава там, където няма), която превръща нещо безформено в нещо дискретно и следователно броимо“. В научните текстове неопределителният член *a/an* често се среща с неброими съществителни имена в именни фрази с определение *a sustainable forest use*, което допълнително очертава създадената граница. (Следва да се отбележи, че фразата *forest use* сама по себе си означава една концепция и *forest* не се явява очертаващ граница модификатор.)

¹²² Интересно е да се отбележи, че най-често в българските и в английските специализирани текстове *ползване* (*forest use*) означава *добив на дървесина*, когато се използва в ед. ч., т.е. един конкретен вид ползване.

Нека да разгледаме един подобен пример, в който съществителното име *disturbance* /бедствие, нарушение/ е в именна фраза с пре- и позитивен модификатор:

18.a. *Defoliation can be a persistent disturbance affecting ecosystem functioning.*

б. *Обезлистването може да е продължително бедствие, влияещо върху функционирането на екосистемата.*

Изискването в именната фраза да има модификатор обаче не е задължително за промяна на статута – по-важен е смисълът, който много често е „един случай на...“:

19.a. *A major part of the lifeboating function is typically provided by larger biological structures that persist following a disturbance.*

б. *Основна част от тази спасителна функция обикновено се осъществява от по-големите биологични единици, които оцеляват след бедствие.*

За сравнение отдолу *soil disturbance* се използва като неброимо съществително име:

20.a. *Good forestry practice minimizes soil disturbance.*

б. *Добрите лесовъдски практики минимизират нарушението на почвата.*

С пример 20 по-долу се илюстрира как в едно и също изречение *disturbance* може да е броимо (фраза 1) и неброимо (фраза 2) съществително име:

21.a. *Traditional succession viewed disturbances¹ as infrequent and anomalous occurrences that initiated succession, which then proceeded in the absence of further disturbance².*

б. *При традиционната сукцесия нарушенията¹ се разглеждат като редки и аномални явления, които поставят началото на сукцесията, която след това продължава при отсъствието на по-нататъшни нарушения².*

Фраза 2 може да бъде в мн.ч. и това също ще бъде граматически правилно. По отношение на фраза 1 употребата на *occurrences* налага мн. ч. на *disturbances*.

7. Заключение

От представения анализ на членуването в изречения от научния стил в английския и в българския език могат да се направят следните изводи:

1. Използването на неопределителния член в английския език за новоспоменати референти най-често има съответствие с нулев член в българския език.

2. При членуването на именни фрази, изразяващи неконкретност и обобщеност в текстове от научния стил, двата езика са много различни: а) в английския език в най-голяма част от случаите се използва нулев член, а в българския – определителен член; б) с неопределителния член *a/an* също може да се изрази обобщеност и в двата езика, но няма равнозначност на употребата на този вид членуване.

3. Съществителните имена в английския език могат да променят статута си от броими в неброими, което изисква промяна в членуването; няма подобно езиково явление в българския език, макар че някои съществителни имена в ед. ч., използвани с нулев член, придобиват известна размитост на единичността.

Цитирана литература / References

Алексова 2019: Алексова, Кр. За процеса на граматикализация на *един* в полето на неопределеността. – В: *Известия на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“*. София: Издателство на БАН, том: XXXII, с. 160 – 200. (Aleksova 2019: Aleksova, Kr. Za protsesa na gramatikalizatsiya na edin v poleto na neopredelenostta. – In: *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”*. Sofiya: Izdatelstvo na BAN, Vol. XXXII, pp. 160 – 200.)

- Гаравалова 2014: Гаравалова, Ил. *Членуването на съществителните имена в българските говори*. София: Издателство „Авангард Прима“. (Garavalova 2014: Garavalova, Il. *Chlenuvane na sashtestvitelnite imena v balgarskite govori*. Sofiya: Izdatelstvo “Avagard Prima”.)
- Гинина 1980: Гинина, Ст. Категорията определеност/неопределеност на имената в български език и въпросите за актуалното членение на изречението. <<https://digilib.phil.muni.cz>> [15.12.2020]. (Ginina 1980: Ginina, St. Gategoriyata opredelenost/neopredelenost na imenata v balgarski ezik i vaprosite za aktualnoto chlenenie na izrechenieto.)
- Куцаров 2007: Куцаров, Ив. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. (Kutsarov 2007: Kutsarov, Iv. *Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo “Paisiy Hilendarski”.)
- Молхова 1970: Молхова, Ж. *Характер и употреба на члена в българския и английския език*. София: Наука и изкуство. (Molhova 1970: Molhova, J. *Harakter i upotreba na chlena v balgarskiya i angliiskiya ezik*. Sofiya: Nauka i izkustvo.)
- Ницолова 2008: Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. (Nicolova 2008: Nicolova, R. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.)
- Стаменов 1985: Стаменов, Хр. За употребата на един като показател за неопределеност в българския език (в сравнение с английски). – В: *Език и литература*, 1985, кн. 3, с. 33 – 44. (Stamenov 1985: Stamenov, Hr. *Za upotrebata na edin kato pokazatel za neopredelenost v balgarskiya ezik (v sravnenie s angliiski)*. – In: *Ezik i literatura*, 1985, vol. 3, pp. 33 – 44.)
- Стаменов 1987: Стаменов, Хр. Показателят за неопределеност *един* и предикативната именна фраза. – Във: *Втори конгрес по българистика. Доклади. Т.3. Съвременен български език*. София: Издателство на БАН, 1987, с. 430 – 440. (Stamenov 1987: Stamenov, Hr. *Pokazatelyat za neopredelenost edin i predikativnata imenna fraza*. – In: *Vtori kongres po balgaristika. Dokladi. T.3. Savremenен balgarski ezik*. Sofiya: Izdatelstvo na BAN, 1987, pp. 430 – 440.)
- Den Dikken 2006: Den Dikken, M. *Relators and Linkers. The Syntax of Predication, Predicate Inversion, and Copulas*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Lambrecht 1994: Lambrecht, K. *Information Structure and Sentence Form: A theory of topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Master 1987: Master, P. Generic THE in Scientific American. – In: *English for Specific Purposes*, vol. 6 (3), pp. 165 – 186.
- Master 1997: Master, P. The English article system: acquisition, function, and pedagogy. – In: *System*, vol. 25 (2), pp. 215 – 232.
- Quirk et al. 1985: Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.

SOME ISSUES ON ARTICLE USAGE IN ENGLISH AND BULGARIAN

Bilyana Ovcharova

University of Forestry, Sofia

b_ovcharova@yahoo.com, b.ovcharova@ltu.bg

Abstract: The study focuses on the semantic lack of correspondence regarding the grammaticalization of the category of definiteness/indefiniteness and the realization of its semantic content expressed by the use of articles in both languages. An illustration is presented of the the inherent ‘imperfectness’ of articles, whose particular usage does not have one single meaning. A comparison between English and Bulgarian shows the similarities and differences in the way articles are used in the languages. All example sentences in the paper are obtained from scientific texts in the field of Earth sciences.

Key words: use of articles, English, Bulgarian, scientific style

Bilyana Ovcharova
University of Forestry
10, Kliment Ohridski Blvd.
Sofia 1756
Bulgaria